

Bli den du vill, bli den du är

Ystad Allehanda 2005

När Vincent var ett år och firade Lucia pekade han på flickorna och grät. Och han blev strålande lycklig när han också fick vit klänning, rött sidenband, glitter och ljus.

Från början fascinerades denna lilla pojke av det sinnliga, vackra som var så självklart för hans storsyster. Han fick prinsessklänningar och svepte graciöst genom rummet, de högklackade damskorna smällde mot parketten, klipperiklapp.

Stora frågande ögon. När jag svarade - ooo så fin du är - log han lyckligt och dansade vidare.

Och varför skulle han inte få njuta av det han tycker är vackert?

Nej. Han är pojke. Han ska lära sig könstillhörighet. Han är inte prinsessa, han ska bli kung.

En pojkes längtan efter det som tillhör kvinnovärlden är oroande. Det är en sak att leka lekar inom hemmets trygga väggar, en helt annan att konfronteras med världen utanför.

Å ena sidan vill vi bejaka en ung människas talanger, längtor, begåvningar. Å andra sidan... ja, vad? Det enda vi vet är att vi inte vill plantera en framtida identitetskonflikt hos barnet. Vi vill inte vara orsak till att pojken blir transvestit, transsexuell eller homosexuell. Att han ska få problem.

Skolådern. Vincents mamma ber mig att bejaka hans nya, beige, manliga långbyxor och jag hamnar i ett större bryderi än när han dansade i prinsesskläder. Jag förstår hennes oro. Vem vill att ens lilla barn ska bli mobbat i skolan när det enda fel han gör är att bejaka det han tycker om, sig själv? Men det värker i mitt hjärta – för jag vet att hans växande till man och människa kommer att ske med stor smärta.

Manligt och kvinnligt handlar inte om hur man klär sig, menkläder visar med skrämmande tydlighet hur snävt vårt rörelseutrymme är. Förvisso kan en kvinna idag vara klädd som en man, men endast om hon samtidigt förblir kvinnlig.

Vad nu kvinnlighet, eller manlighet, är. Ingen vet. Egentligen.

Ändå vet alla. En kvinna får inte göra ditten, och en man får inte göra datten, och den som rör sig över gränserna motas snabbt tillbaka.

Det finns nog ingenting som provocerar mer än när en man klär sig i en kvinnas kläder, eller värre – vill vara kvinna. Det kan passera på maskerader och i shower, men om en man betar sig som en kvinna i vardagen riskerar han stryk.

Bokstavligt, symboliskt.

Detta vet Johan Ehrenberg som 1983 bestämde sig för att byta kön och leva som Jenny, och som i ett längre reportage i ETC berättade om sina upplevelser och erfarenheter.

Jenny upprörde bortanför all sans. Mediadebatten kom i stort sett bara att handla om - gör Johan detta för att han är en smart tidningsman eller är det sant, har han opererat sig? Journalister som visste att jag hade arbetat på tidningen ETC frågade mig om könsbytet var en bluff, jag får frågan än idag.

Det som Johan ville belysa kom helt i skymundan; ommöjligheten att byta kön och om våra fängelser och falska roller, om hur vi genom könsrollerna gör oss mindre än dem vi är.

”Och jag ville berätta om mina vänner som bytt kön och stödja deras rätt till sina val. Utan tvång, utan våld, utan hat”, skriver Johan. ”Men jag ville också hitta en väg ut ur fångelset själv. Privat. Nej, jag ville inte bli kvinna, hela könsbytesreportaget handlar ju om det fruktansvärda i att tvingas välja ett fångelse för ett annat. Jag ville hitta ett sätt att vara utanför könen”.

Våra val handlar om det samhälle vi lever i och när vi utmanar könsgränserna kan det bli riktigt farligt. Efter reportaget drog Johan sig tillbaka, tystnade. För att skydda sina närmaste, för att skydda sig själv.

Rätten att få leva som en hel människa, att få vara mer än sitt kön och att accepteras för den man är och de val man gör, kan synas självklart men:

– Varje individ som försöker bryta sig ur samhällets normer straffas, skriver Johan Ehrenberg som återpublicerar sin berättelse i boken ”Könsbytet och vad hände sen?” (ETC).

En minnesbild. Det är i början av 80-talet, jag arbetar på Tidningen ETC. En dag har Johan högklackade skor. Han sitter vid maskinen och skriver politiska debattartiklar, under skrivbordet vackra fötter i vackra skor. De andra killarna på redaktionen är fördomsfria och vidsynta, ändå hanterar de inte situationen, det står som små svarta moln runt dem.

Men vad är problemet? Jag förstod det inte då. Jag förstår det inte nu. Trots att jag vet, så vägrar jag att acceptera.

När jag är på skolor och pratar om nazism och förakt för andra frågar jag alltid:

– Vem av er skulle våga komma till skolan imorgon, klädd som Tomas DiLeva? Räck upp handen!

Det blir ett öronbedövande brus i salen, stolar skrapar, en del förfasar sig, andra skrattar, några låtsas kräks. Det är alltid de barn som redan har gjort valet att avvika som räcker upp handen och viftar vilt – jag skulle! jag skulle!

Några fnyser; jag vågar, men jag vill inte.

Sedan ger jag mig inte förrän de svarat på följdfrågan, vad det är som kännetecknar DiLeva? Och det är alltid någon som, till slut, formulerar det; han följer sitt hjärta, han är sig själv.

Man, kvinna. Våra kön är sociala konstruktioner och vi kan diskutera dag och natt och ändå inte nå svaret. Vi söker på fel ställe, vi försöker få in en rund kloss i ett fyrkantigt hål.

Ytterst handlar identitet inte om vad vi gör, utan om vem vi är. Människans värdighet ligger inte i könet, utan i hur vi förhåller oss till oss själva och till friheten, och därmed också om hur vi förhåller oss till varandra.

”Att gå över ingenmanslandet mellan könen innebär att man ser både de egna och den andres könsroll och inget kan efter det bli detsamma”, skriver Johan.

Och jag tittar länge på omslaget till Johans bok, på fotografierna på fram- och baksidan, det har gått 21 år mellan bilderna. Blicken i ögonen, skillnaden, det gör mig ont.

Jag ser en ung Johan och en äldre, och jag ser mig själv. Jag ser all den energi som har dränerats och den glädje som förötts. När vi söker ett liv bortanför könsstereotyperna rör vi oss över ett minfält och riskerar att sprängas i bitar. Johan skriver:

”Så varför gråter mannen i spegelbilden nu? För en text? Det är då jag inser att jag gråter för jag saknar den unga könsbytare, den unga starka person som en gång var jag, jag saknar den unge mannen som ville något annat och jag undrar så varför världen inte kunde låta honom vara. Jag gråter över det som inte blev”.

Vincent är åtta år. Hans medfödda drivkraft att bli en hel människa finns naturligt i honom. Motkrafterna är starka, om och om igen kommer budskapet att upprepas; om du visar hela ditt jag, din mångfald, är du inte älskansvärd. Halva du ska dö.

Jag utmanar makterna och uttalar mina besvärjelser: Jag älskar dig min ljuvliga Vincent. Bli den du är, bli den du vill.